

только с вершинными глаголами-полисемантами этой же семантической группы, но и с иной семантикой, а также гнезда, вершинами которых являются слова других частей речи.

Литература

1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. В 4 т. Москва: Русский язык, 1981. Т. 2. 779 с.
2. Демиденко К. А. Мотивационно-ассертивное моделирование гнезд однокоренных слов группы 'времена года' (на материале современного русского языка) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык». Кемерово, 2007. 28 с.
3. Евсеева И. В. Когнитивное моделирование словообразовательной системы русского языка (на материале комплексных единиц) : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык». Кемерово, 2011. 49 с.
4. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Москва: Рус. яз., 2001. Т. 1. 1232 с.
5. Ефремова Т. Ф. Толковый словарь словообразовательных единиц русского языка. Москва: АСТ: Астрель, 2005. 634 с.
6. Лыков А. Г. Вопросы русистики. Избранное: В 3 т. Т. 3. Кн. 2. Общие вопросы теории. Краснодар: Кубанский государственный университет, 2003. 210 с.
7. Словарь русского языка. В 4-х т. / АН СССР, Ин-т рус. яз.; под ред. А. П. Евгеньевой. Москва: Рус. яз., 1981-1984. Т. 2, 1983. 736 с.
8. Словарь современного русского литературного языка. В 17 т. / АН СССР, Ин-т рус. яз. Москва-Ленинград: Наука, 1948-1965. Т.8. 1839 с.
9. Тихонов А. Н. Формально-семантические отношения в словообразовательном гнезде : автореф. дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.01: Русский язык. Москва, 1974. 35 с.
10. Толковый словарь русских глаголов: Идеографическое описание. Английские эквиваленты. Синонимы. Антонимы / под ред. Л. Г. Бабенко. Москва: АСТ-ПРЕСС, 1999. 704 с.
11. Толковый словарь русского языка. В 4 т. / Под ред. Д. Н. Ушакова. Москва: Госиздат иностранных и национальных словарей, 1938. Т. 2. 1040 с.
12. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. В 4 т. / Пер с нем. и доп. О. Н. Трубачова. Москва: Прогресс, 1987. Т. 3. 832 с.
13. Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка: В 2 т. Москва: Рус. яз., 1999. Т. 1. 624 с.
14. Ширшов И. А. Толковый словообразовательный словарь русского языка: Комплексное описание русской лексики и словообразования Москва: ООО «Издательство «Русские словари», 2004. 1022 с.
15. Етимологічний словник української мови. В 7 т. Київ: Наукова думка, 2006. Т. 5. 703 с.

Юшак В.

– кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри англійської філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

УДК 81'33'373.2:004.823

ПРОПОЗИТИВНА НОМІНАЦІЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ СОФТОНІМІВ

У пропонованій статті досліджується пропозитивна номінація як продуктивний спосіб словотворення сучасних англomовних софтонімів. З'ясовано, що у словотворенні назв програмних ресурсів номінація через

речення представлена трьома типами: софтоніми-імперативи, софтоніми-декларативи, софтоніми-інтерогативи.

Ключові слова: пропозитивна номінація, спосіб словотворення, софтонім, імператив, декларатив, інтерогатив.

Юшак В.

– кандидат філологічних наук, старший преподаватель кафедри англійської філології Восточноевропейського національного університета імені Леси Українки

ПРОПОЗИТИВНАЯ НОМИНАЦИЯ КАК СПОСОБ ОБРАЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ СОФТОНИМОВ

Работа посвящена исследованию пропозитивной номинации как продуктивного способа словообразования современных англоязычных софтонимов. Результаты исследования свидетельствуют, что в словообразовании названий программных ресурсов номинация через предложение представлена тремя типами: софтонимы-императивы, софтонимы-декларативы, софтонимы-интерогативы.

Ключевые слова: пропозитивная номинация, способ словообразования, софтоним, императив, декларатив, интерогатив.

Yushak V.

– Candidate of Science (Linguistics), Senior Lecturer, English Philology Department, Eastern European Lesia Ukrainka National University

PROPOSITIONAL NOMINATION AS A WAY OF THE MODERN ENGLISH SOFTONYMS FORMATION

The article focuses on the study of the propositional nomination as a productive way of the word-formation of the modern English softonyms. This research reveals that in the formation of the software products names the propositional nomination is represented by three types: softonyms-imperatives, softonyms-declaratives, and softonyms-interrogatives.

Key words: propositional nomination, way of word-formation, softonym, imperative, declarative, interrogative.

Постановка проблеми. Усе більший інтерес науковців до ономастичних одиниць зумовлений передовсім постійними змінами в процесі словотворення, виникненням нових слів, морфологічними та семантичними змінами наявних лексем. «Нові похідні слова найприроднішим способом відображають зміни, які відбуваються в реальному світі та навколишньому середовищі» [6, с. 18–20]. Через стрімкий розвиток інформаційних технологій словниковий склад англійської мови постійно поповнюється лексичними одиницями, пов'язаними із цією сферою.

Незважаючи на велику кількість продуктів програмного забезпечення, номінативні одиниці на позначення комп'ютерних систем і програм не були предметом спеціальних досліджень. Це зумовило потребу всебічного дослідження ономастичних одиниць, якими позначають продукти програмного забезпечення, аналізу структурних, функціональних і когнітивних аспектів їх словотворення. У пропонованому дослідженні ми зосередилися на англомовних назвах комп'ютерних програм, які ми позначаємо терміном «софтонім» [8; 9].

Аналіз останніх досліджень. Питання мовного позначення об'єктів навколишньої дійсності неодноразово перебували в центрі уваги дослідників (Е. С. Азнаурова [10; 11], Н. Д. Арутюнова [10; 11], А. Д. Бєлова [1], В. Г. Гак [3; 11], Ю. Гжерга [12], С. А. Жаботинська [4], О. С. Кубрякова [5; 10; 11], Л. Ліпка [14; 15], М. М. Полюжин [6], Б. О. Серебренніков [11], В. М. Телія [10; 11], А. А. Уфимцева [10; 11], П. Штекауер [13] та ін.).

Залежно від належності одиниці номінації до певного рівня мови, у межах загальної категорії номінації виділяють три типи: «а) номінація через слово і словосполучення (лексична), б) номінація через речення (пропозитивна) і в) номінація через текст (дискурсивна)» [11, с. 121]. Одиницями номінації, або номінативними одиницями, відповідно виступають слова й словосполучення, які позначають певні предмети, явища або ознаки, речення, яке передає інформацію про факти та ситуації об'єктивної дійсності, і текст.

Особливий тип номінації – пропозитивна номінація, номінативною одиницею якої є речення. У цьому разі позначається не одиничний предмет чи явище, а ціла ситуація. В. Г. Гак пропонує термін «ситуативна номінація», у якій «номінатом є мікроситуація, тобто подія, факт, що об'єднує ряд елементів» [11, с. 257].

Мета пропонованого дослідження – проаналізувати сучасні англomовні софтоніми, утворені одиницями синтаксичного рівня. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких основних **завдань**: 1) з'ясувати роль мовних і позамовних чинників у формуванні пропозитивних назв комп'ютерних програм; 2) дослідити взаємозв'язок назв продуктів програмного забезпечення з їх функціональним призначенням; 3) визначити типи речень, якими представлена пропозитивна номінація у словотворенні сучасних англomовних софтонімів.

Об'єктом дослідження є сучасні англomовні софтоніми як ономастична група сфери новітніх технологій.

Предмет аналізу – пропозитивна номінація як продуктивний спосіб словотворення сучасного англomовного софтоніму.

Виклад основного матеріалу. У пропонованому дослідженні ми зосередилися на назвах комп'ютерних програм, які утворені через речення. Варто зазначити, що розуміння терміна «пропозитивна номінація» в цьому дослідженні дещо відрізняється від тлумачення В. Г. Гака. Назви програм системного і прикладного рівня позначають одиничні предмети, а не ситуації. Однак формальна репрезентація цієї групи назв у вигляді речень дає нам можливість визначити такий тип номінації, як пропозитивну.

У назвах продуктів програмного забезпечення, утворених однією лексемою, зрозуміла мотивація їх номінації, тобто смислова зв'язка мовного знака з денотатом очевидна. У лексичній номінації відтворюється інформація лише про одну ознаку предмета, яку номінатор вважає найважливішою. Назва, що має форму

словосполучення, докладніше описує і конкретизує денотат. Поєднання слів у словосполученні – це комбінація двох чи більше значень, і семантика нової номінативної одиниці не просто сума цих значень, а лексичне відтворення єдності номінанта та його властивостей. На думку Г. В. Колшанського, у пропозитивній номінації відбувається «зняття ізольованості об'єкта та перетворення її в складну номінацію у завершених комунікативних одиницях» [11, с. 132].

«Денотативним джерелом висловлювання є вже не якийсь визначений предмет або явище, які розглядають відокремлено, а складний денотат як певний зв'язок реальних явищ (предметів, властивостей процесів у їх різних комбінаціях)» [11, с. 124]. Особливістю софтонімів-речень, є те, що вони позначають один об'єкт номінації за допомогою цілої ситуації.

Пропозитивна номінація, або номінація через речення, апелює до користувача, «наближає» програму до нього, залучає до взаємодії та спонукає до вибору цієї програми. «Назви-речення володіють інформативною перевагою та особливим набором засобів вираження, що сприяє посиленому виконанню функції реклами й максимально ефективному впливу на споживача» [7, с. 77]. Серед назв продуктів програмного забезпечення було виявлено три типи пропозитивної номінації: номінація через імперативне речення, декларативне та питальне речення.

У випадку із софтонімами, домінуючим типом речень за метою висловлення є імператив. Причину вбачаємо в тому, що кожна програма виконує певну функцію, команду, і назва через імперативне речення – це своєрідне звертання/наказ користувача до програми виконати певну операцію. У номінаціях, які мають форму наказів, припускається інформація про учасників дії: виконавця дії, саму дію, об'єкт дії та власника цього предмета. Взаємозв'язок між учасниками ситуацій у назвах продуктів програмного забезпечення можна репрезентувати за допомогою схеми пропозицій: ХТОСЬ (власник об'єкта) наказує ЧОМУСЬ (комп'ютерній програмі) діяти на ЩОСЬ-об'єкт.

Найчисельніші ілюстрації імперативних софтонімів – приклади назв системних програм для відновлення файлів (Recover My Photos, Repair My Backup, Repair My Excel, Ashampoo GetBack Photo, GetDataBack, UndeleteMyFiles Pro), архівування/розархівування файлів (StuffIt, Free StuffIt Expander, ExtractNow), видалення файлів (AEVITA Wipe & Delete, AEVITA Erase Hard Drive, CleanAfterMe), резервного копіювання (NTI Backup Now, Nero BackupUp, acdGO), пришвидшення роботи комп'ютера (SpeedUpMyPC, Boost Windows, Boost XP, EnhanceMy8, EnhanceMyVista, EnhanceMyXP), видалення вірусів (RemoveIT Pro, UnHackMe), для зняття скріншота з екрана (Snagit), боротьби зі спамом (Stop SPAM Email, SpamItBack), мов програмування (AutoIt).

Імперативні речення використовують і для утворення назв прикладних програм: Burn My Files, MakeDisc, CopyTo (програми для

запису дисків), Capture&Send (програма, яка робить скріншот екрана й відсилає зображення), Remember The Milk (планувальник), Skipstone (веб браузер), AEVITA Save Flash (збереження Flash анімації із завантажених веб-сторінок), Typelt (текстовий редактор), SearchMyDiscs (каталогізатор дисків), ConvertXtoDVD (мультимедіа конвертер), WebMeUp (програма для оптимізації пошукових систем), Skype Click to Call (плагін).

За своїм комунікативним навантаженням софтоніми-імперативи наближені до інфінітивів. У таких випадках ідеться про категоріальну неоднозначність, «коли точно встановити, яка з категоріальних форм дієслова (інфінітив чи наказовий спосіб) реалізується в цьому контексті, можливо лише в конкретному комунікативному акті» [2, с. 73]. Проаналізуємо такі приклади софтонімів. Назва програми для відновлення видалених даних Search and Recover є інфінітивною конструкцією і позначає те, що користувач може зробити за допомогою програмного ресурсу. В іншому софтонімі Recover My Files дієслово to recover уживається у функції імператива й виступає в ролі звертання користувача до програми виконати певну дію.

Особливість наступних імперативних софтонімів – апелювання до користувача за допомогою вживання займенника другої особи you. Назви YouPaint (програма для малювання), YouMemo (органайзер), YouCam (програма для роботи з відеокамерою) стверджують дію, яку можна виконати за допомогою цих програм. У двох останніх прикладах роль імперативів виконують вербалізовані іменники memo та camera.

Для підсилення прагматичного ефекту в означеному типі пропозитивної номінації використовують знак оклику: avast! EasyPass, avast! Rescue Disc, Dr.WEB CureIt! (антивірусні програми), avast! Backup (програма для резервного копіювання), Paint it! touch, Paint it! (програми для малювання), Create It! (редактор фотографій), Read It Aloud! (синтезатор мовлення), TranslateIT! (електронний словник), Remove Logo Now! (програма для видалення логотипів, текстових написів і субтитрів з відеофайлів). Отже, імперативи створюють ефект розмови між користувачем і програмним забезпеченням, що відрізняє такі софтоніми від інших типів назв, де комунікація відбувається між розробником-адресантом і користувачем-адресатом.

Порівняно із софтонімами-імперативами, пропозитивна номінація через стверджувальне та питальне речення не така поширена. Назви візуального тренажера для очей користувачів ПК Eyes Relaxing and Focusing та програми розпізнавання мовлення Dragon NaturallySpeaking – герундіальні конструкції. Назва програми для вивчення іноземної мови LearnWords вербалізує мету користувача цієї програми – засвоїти нові слова. У назві програми миттєвого обміну повідомленнями IMadering поєднано два денотата (I та ring), які утворюють нове значення (Я створив коло (спілкування)). У назві програми для обміну стислими повідомленнями iSendSMS компонент «i» одночасно виконує роль особового займенника і префіксоїда,

утвореного від лексеми information.

Назви програми, що показує інформацію про вхід у мережу з комп'ютера Is-It-On і програми, яка виявляє причину призупинення роботи комп'ютера WhatIsHang мають форму питальних речень і є звертаннями користувача до програми.

Висновки. Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що софтоніми синтаксичного типу вербалізують завдання, які ставить користувач перед комп'ютерною програмою, або операцію, яку він може здійснити за допомогою певного програмного ресурсу. Особливістю назв-імперативів є те, що в них не зазначено виконавця дії та того, хто ініціює її виконання. Незвичність форми софтонімів проаналізованого типу наділяє їх значним маніпулятивним потенціалом, підвищує їх атрактивність та експресивність.

Пропозитивна номінація, або номінація через речення, у словотворенні назв програмних ресурсів представлена трьома типами: софтоніми-імперативи, софтоніми-декларативи, софтоніми-інтерогативи. За комунікативним навантаженням найпоширеніші софтоніми-імперативи, які актуалізують апеляцію користувача до програми виконати певні функції. Назви-речення мають значний маніпулятивний потенціал, є атрактивними й експресивними засобами реклами програмних продуктів.

Перспективи подальших розвідок полягає у виявленні нових способів словотворення англomовних софтонімів, а також у дослідженні особливостей словотворення інших ономастичних одиниць у сфері інформаційних технологій, зокрема назв мобільних застосунків.

Література

1. Белова А. Д. Номинативные процессы в современном английском языке как отражение эволюционного и инновационного развития объектов. Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. Київ: Логос, 2011. С. 65–74.
2. Біскуб І. П. Англomовний дискурс програмного забезпечення як модель мовленнєвої взаємодії людини й комп'ютера: монографія. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. 388 с.
3. Гак В. Г. Языковые преобразования. Москва: Шк. «Языки рус. культуры», 1998. 768 с.
4. Жаботинская С. А. Лингвокогнитивный подход к анализу номинативных процессов. Вісн. Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. 2010. № 928. С. 6–20.
5. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Москва: Языки славян. культуры, 2004. 560 с.
6. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення. Ужгород: Закарпаття, 1999. 237 с.
7. Соболева Т. А., Суперанская А. В. Товарные знаки. Москва: Наука, 1986. 176 с.
8. Юшак В. М. Місце софтонімів у ономастичному просторі англійської мови. Наук. вісн. Чернів. нац. ун-ту: зб. наук. пр. Чернівці: Вид. дім «РОДОВІД», 2014. Вип. 692–693: Германська філологія. С. 322–326.
9. Юшак В. М. Структурно-функціональні та когнітивні аспекти словотворення сучасного англomовного софтоніму : автореф. дис. ... канд.

філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2015. 20 с.

10. Языковая номинация (Виды наименований) / [А. А. Уфимцева, Е. С. Азнаурова, В. Н. Телия и др.]; под ред. Б. А. Серебренникова, А. А. Уфимцевой. Москва: Наука, 1977. 358 с.

11. Языковая номинация (Общие вопросы) / [А. А. Уфимцева, Е. С. Азнаурова, Е. С. Кубрякова и др.]; под ред. Б. А. Серебренникова, А. А. Уфимцевой. Москва: Наука, 1977. 360 с.

12. Grzega J. Onomasiological Approach to Word-Formation. A comment on Pavol Štekauer: Onomasiological approach to word-formation. SKASE Journal of Theoretical Linguistics 2, 2005. P. 76–80.

13. Handbook of Word-Formation / Ed. by P. Štekauer and R. Lieber. Dordrecht: Springer, 2005. 470 p.

14. Lipka L. Naming Units (NUs), Observational Linguistics and reference as speech act or What's in a name // SKASE Journal of Theoretical Linguistics. Volume 3. 2006. No. 3. P. 30–39.

15. Lipka L. Word-formation and (proper) names: a neglected field // Ch. Dalton-Puffer and N. Ritt (eds.) Words: Structure, Meaning, Function. A Festschrift for Dieter Kastovsky. Berlin-New York: Mouton deGruyter, 2000. P. 187–2003.